

L'ART DE MESURAR DISTÀNCIES. POESIA COMPLETA DE PERE ROVIRA

*Al capdavant, si no hagués començat amb Distàncies,
potser no hauria escrit cap altra obra.*

Pere Rovira

Pere Rovira (Vila-seca de Solcina, Tarragona, 1947) ha publicat recentment la seva poesia completa, *Poesia 1979-2004*. És un fet remarcable, esperat i necessari, entre altres raons, perquè alguns dels seus llibres, els primers que publicà, havien aparegut en col·leccions que ja no existeixen, o de distribució deficient, i eren, doncs, prou difícils de trobar.

Per als lectors de poesia, sempre és un plaer disposar d'una edició d'obra completa, i més en la nostra literatura, de mercat tan fluctuant i volàtil. I això, sobretot, per la satisfacció de poder tenir a les mans, en un sol volum i en un ordre fixat per l'autor, el conjunt sencer i autoritzat de tota la seva producció, o d'aquella que accepta com a publicable, i sense cap dels condicionants, ni de les urgències o mediatitzacions inherents a l'estricta novetat editorial i a les modes de torn.

I és un plaer, també, perquè ens permet un exercici de relectura que considero imprescindible. Entenguem-nos, no exactament de relectura dels llibres que ja coneixíem, sinó, com és el cas, de retrobament amb uns poemes antics –o més o menys nous, tant se val– que se'ns apareixen ara sota una nova llum (aquella amb què el poeta ens els ha volgut presentar en el present) i des d'una nova perspectiva (aquella que nosaltres, com a lectors, hem assolit al cap dels anys.)

I encara, estrictament, una edició d'aquestes característiques ens permet, a més, i és segurament l'exercici més estimulante i il·luminador per a un lector mínimament interessat per la literatura i pels seus atzarosos destins, d'aproximar-nos a la relectura –i de reconèixer-la– que el propi poeta ha fet de si mateix en un moment determinat de la seva trajectòria. Vull dir que una edició de poesia completa és essencialment una posada en net, una proposta de lectu-

ra sincrònica d'obra sobre un material que s'ha anat desplegant diacrònicament i, com habitualment acostuma a passar amb els reculls poètics, no sempre amb la normalitat ni la fortuna que hom desitjaria per als llibres.

Per altra banda, i és en part el cas concret de Rovira, quan la producció literària d'un escriptor és més aviat breu i molt dilatada en el temps, la seva presència mediàtica esdevé quasi nul·la i el mateix mercat literari (i la seva crítica orgànica) tendeix a arraconar-lo i a menystenir-lo. La publicació d'un recull d'obra completa pot actuar, ni que sigui indirectament, com a factor corrector d'aquella tendència i és sempre, en tot cas, una forma efectiva de conferir actualitat i vigor a una obra que d'altra manera podria ser susceptible de caure fàcilment en oblit.

He dit que això és així només en part en el cas del nostre autor, perquè la veritat és que en els darrers anys, i més estrictament d'encà del nou segle, Pere Rovira, que durant els noranta havia conreat quasi exclusivament l'assaig literari (*Los poemas necesarios*, 1996, *Cuando siento no escribo*, 1998 i *El sentido figurado*, 1999), ha centrat, completament els seus interessos i els seus esforços en l'àmbit de la creació literària, en el qual ha fet aportacions centrals i d'alta qualitat i ressò crític, tant en el terreny de la poesia (*La mar de dins*, Premi Carles Riba, 2002), com en el dels altres gèneres en els quals s'ha iniciat per primera vegada, com el de l'articulisme periodístic (*Diari sense dies*, 2004, aplec de proses de les seves col·laboracions al diari *Avui*), o el de la novel·la (*Amor boig*, 2007).

És evident, doncs, que Rovira és, avui, i malgrat tots els silencis del passat, un autor conegut i reconegut, amb una presència inqüestionable tant en l'àmbit literari català com en l'espanyol, amb el darrer dels quals, encara que d'una generació més jove que la seva (Carlos Marzal, Luís García Montero, Vicente Gallego, entre els més importants), comparteix un lligam personal i literari que ha estat molt decisiu per a l'autor, no tant perquè n'hagi rebut influències directes (Rovira ja tenia ben definida la seva veu poètica i els trets essencials del seu projecte literari), sinó perquè en aquest grup de *maiores* de la nova poesia espanyola hi ha trobat el poeta una «actitud» vital i

literària amb la qual s'ha sentit profundament identificat, i perquè la seva poesia hi ha estat entesa i reivindicada, traduïda i celebrada, des de l'amistat i des de la fe compartida en els versos.

No sé fins a quin punt el projecte d'edició d'aquesta poesia completa va néixer d'un desig deliberat de l'autor, o bé és, simplement, el resultat d'una conjuntura favorable, però vull creure que assenyalava un punt d'inflexió radical en la trajectòria literària de l'autor. Al meu parer, la tasca de compilació de la seva poesia completa ha estat, directament o indirecta, el detonant de dos processos diria que indestriables: per una banda, el poeta clou, amb aquest volum, un cicle líric coherent i molt travat, unitari, el que l'ha ocupat en aquests darrers trenta anys. És un cicle on l'amor hi té un paper nuclear: «La relació amorosa que va néixer a l'època de *Distàncies* és el riu que travessa tota la meua poesia, el seu tema profund.» L'amor i el càlcul de distàncies entre la literatura i la vida, entre els cossos i els sentiments, entre el somni i la realitat; i, per altra banda, la consciència del mateix caràcter conclusiu d'aquest cicle és el que ha propiciat, penso, que el poeta hagi decidit abandonar l'assaig literari i que, per contra, s'hagi llançat a explorar nous gèneres i noves formes de ficció literària.

* * *

«Junts —ens diu l'autor en el pròleg a la seva poesia completa— els meus llibres són capítols d'un llibre nou, de la mateixa manera que les experiències que me'ls van fer escriure són capítols de la meua vida.» Aquestes paraules posen de manifest la seva preocupació, i és juntament un dels eixos temàtics principals de la seva obra, per les relacions entre Art i Vida, ja sigui com a tema poètic (i aquí caldria incloure-hi tots els poemes sobre personatges literaris, escriptors admirats, amics poetes, a més de les versions de poemes d'altres autors); o ja sigui, més específicament, com a conflicte, és a dir, com a reflexió personal sobre el paper del poeta en aquest tombant de mil·lenni tan prosaic, o com a posicionament crític i compromès, des de l'experiència de l'intel·lectual i del professor i estudis de la literatura.

tura, enfront de les mistificacions que la nostra societat ha generat al voltant de qüestions com la història i la crítica, el mercat literari, la falsa moralitat, l'academicisme ultrat, el fariseisme cultural i polític, la hipocresia social, etc. (i aquí hem d'incloure aquells poemes de l'autor que tenen un vessant més marcadament social, contemporitzador i crític.)

Poesia 1979-2004 inclou els reculls *Distàncies* (1981), *Cartes marcades* (1988), *La vida en plural* (1996) i *La mar de dins* (2003). I fixem-nos en l'exacta sincronia del procés d'elaboració i materialització final dels llibres. Cada nou lliurament, en certa forma, és el reflex d'un període poètic i vital de set anys: exigent selecció d'experiències i lenta manufactura d'instantes.

És a dir, *Poesia 1979-2004* inclou estrictament l'obra major de Rovira. Han quedat fora, per tant, el primer aplec publicat, *La segona persona* (1979), i una bona colla de poemes esparsos (tant els de joventut, i n'hi ha molts, com els de maduresa, més escassos, en part segurament perquè a la maduresa ja no interessen gaire els versos al marge de la poesia).

Han quedat fora, també, molts versos primigenis, alguns completament reescrits per a aquesta edició, i alguns poemes dels orígens, és a dir, del temps en què el poeta estava segurament més preocupat a calcular «proximitats», de la poesia i de la vida, que estructures del poema. Fins a nou composicions senceres han estat suprimides, per exemple, del seu primer llibre, de les vint-i-sis que tenia en la primera edició, i, de les conservades, només n'hi ha quatre que no presentin canvis substancials. Aquí, doncs, la tria ha estat severa, estricta, radical. Potser excessiva: em dol, particularment, la desaparició de poemes com «Qu'ieu al nom maistre certa» i «Comentari de *le regret d'heraclite*, de J.L. Borges», que jo considero prou ajustats al to del següent llibre del poeta.

Com és lògic, en els altres llibres no hi ha ni de molt una revisió tan implacable dels versos, i encara menys dels poemes. Hi ha, això sí, algunes correccions d'estil, alguna estilització d'imatge, algunes adequacions de llenguatge, però, en conjunt, el poeta ha optat per ser fidel als llibres i a la seva arquitectura, al to i al temes dels poemes.

No ha volgut, i és comprensible, traïr la seva personal idea de la poesia i de la vida, potser perquè «els llibres que escrivim i les experiències que vivim acaben sent parts d'una història que ningú no podia preveure i tenen significats que els esperen en el futur».

En realitat, al breu pròleg que encapçala el recull, Rovira no ens explica gaires detalls de com ha operat realment, ni de quins criteris concrets ha seguit en la revisió i confecció del volum (però no es tracta, aquí, d'una edició crítica, ni tampoc, com hem dit, d'un aplec exhaustiu d'obra completa.) Amb tot, penso que la principal preocupació del poeta en preparar l'edició ha estat, sobretot, la de salvar i revisar els poemes necessaris, i fer-ho des de la fidelitat estricta a l'actitud i al moviment originals dels poemes. Dit d'una altra manera: el centre d'interès revisionista de l'autor han estat els versos, sí, però només fins al punt de no traïr mai la intenció dels poemes i el to de la veu que hi parla.

D'aquest fet, se'n desprèn, com a mínim, dues qüestions molt significatives, fonamentals, sobre com entén i concep Rovira l'ofici poètic: 1) «les coses es fan perquè durin i perquè duri el temps que gastem fent-les»: per al poeta, doncs, la jugada poètica és, com demanava Riba i clamava Vinyoli, sempre a «tot o res» i, doncs, tot hi és essencial i irrenunciable: el poeta ha de creure en els seus versos com ha de creure en ell mateix. I, 2) «Jo he escrit poc, si és que quatre llibres és poc, però he escrit molt, perquè he passat molt de temps escrivint-los.» Aquesta enviscerada relació, tan machadiana, entre poesia i temps és clau en tota l'obra de Rovira i explica, en certa forma, el fet que doni tanta importància als poemes i a la «història» concreta que contenen i a la general que construeixen. I explica també la seva constant afirmació i defensa d'una poesia directa, compromesa, realista, humanitzada, i tan antiacadèmica com antiavantguardista.

La unitat de to és precisament una de les característiques més rellevants i singulars d'aquest volum de poesia completa. Sempre i indefectiblement, del primer recull fins a l'últim, hi reconeixem una mateixa veu, directa i clara, apassionada i rebel, convençuda i pròxima. Joan Margarit, en un article publicat a *Caràcters* amb motiu de l'aparició de *La mar de dins* (Premi Carles Riba, 2003), havia pre-

cisat molt bé el sentit i el to general dels poemes rovirians: «Pere Rovira és un moralista cordial, comprensiu i gens retòric o, millor dit, amb la retòrica exacta per a cada moment. Hi ha en la seva poesia un substrat de preocupacions de les quals neixen, amb un caràcter humanista i culte —mai culterà—, les inflexions morals, subtils i profundes, i la tendència meditativa.»

Si, com dèiem, la dialèctica poesia-temps és inherent a gairebé tots els poemes de Rovira, i, consegüentment, a la seva manera de concebre el fet poètic, no és menys cert que la seva obra està amara-da també d'un altre diàleg intern, no sé si anterior, però, en tot cas, tant o més significatiu que aquell: les complexes relacions entre l'art i la vida. Perquè el temps de l'art, aquell que s'ha esmerçat en la lenta i precisa elaboració del poema, és en el fons un temps robat a la vida, un temps vital esdevingut paraula. És comprensible, doncs, que el tema central d'aquesta poesia no sigui tant la vida com la vida literàriament viscuda; és a dir, les experiències, doloroses o felices, que aquesta ens ha concedit, i el grau de consciència, de distància moral, amb què nosaltres hem estat capaços de viure-les, de veure-les i de dir-les.

Però la poesia, ens diu el poeta, «que és un comentari, una crítica de la vida, precisament per aquest caràcter seu, no pot ser una transcripció esclava de la vida superficial». La poesia, doncs, lluny de ser una acta notarial de la vida, és més aviat una ficció novel·lada, una gran mentida necessària per poder parlar de la vida.

El vers és un amic que et dóna temps,
i avui, si vols, encara et mentirà.
Fes-li dir que l'olor de vida morta
és un perfum brillant de pins i sal
que t'envia la mar — la mar de dins.

(«Motius»)

* * *

Sobre què ens interroga, aquesta poesia? Però, no crec que sigui la pregunta adequada. Més aviat cal preguntar-se si aquesta és una

poesia que interroga. Penso que no. O almenys, no directament. Més aviat és una poesia que intenta suggerir respostes i camins, no com a dogma, sinó com a proposta, com a diàleg amb el lector. Veig els versos de Rovira, en conjunt, com un cant d'exaltació vitalista, rotundament vitalista, sensual, afirmatiu. La seva no és una poesia de crepuscle, ni angoixada, ni alambinada. I molt menys quan parla de l'amor o de la mort. És una poesia clàssica, moral, lluminosa, volgudament antiretòrica, conversacional i clara. És per això, em sembla, que Pere Rovira, que és un poeta que domina les curtes distàncies, exigeix ser llegit des de la fidelitat i des de la complicitat. Aquestes són les seves condicions. Fidelitat a qui o a què? Fidelitat i fe en la poesia, sobretot, i a una certa idea de l'actitud poètica i del joc literari, d'aquest joc de cartes marcades, de sinceres mentides i de falses veritats amb què es construeixen els versos. El poema, emblemàtic, que millor il·lustra aquesta qüestió és potser «Charles Baudelaire i els savis», en què l'autor posa en evidència la seva distància irreconciliable respecte a la literatura entesa a la manera dels crítics i dels teòrics de la literatura.

Ignoren com es cremen
les hores per un vers —que aquestes són les hores
que salven el poeta, no la posteritat.

De fet, la qüestió literària (actitud, sinceritat, estètica, veu...) ha estat des de sempre una preocupació constant del poeta, i ha esdevingut cada cop més nuclear en la seva poesia. I com més nuclear s'hi manifesta, més els poemes s'afermen, es matisen, s'intensifiquen, es perfeccionen. Hi ha, doncs, una clara progressió des dels primers reculls fins als darrers. És una progressió subtil, però, i discretament natural. És la que fa possible, per exemple, que el que havia començat sent la poesia d'una història d'amor pugui acabar sent una mena d'*ars amandi*, de la mateixa manera que el que havia començat com un joc de paraules pugui acabar esdevenint una jugada a tot o res, o, si es vol, una mena d'*ars poetica*.

No ha d'estranyar, tampoc, el fet remarcable de la progressiva aparició, en els darrers llibres del poeta, de versions poètiques lliures de textos, segons una tria molt personal i interessada, d'altres poemes. Com és lògic, amb el temps, la literatura ha esdevingut també exercici d'estil, diàleg de veus i, sobretot, tema poètic; i no només la literatura, també la música.

* * *

Diuen que el primer llibre escrit per la majoria de poetes té sempre un caràcter marcadament fundacional. En el cas de Rovira, és estrictament així. El primer llibre publicat i reconegut pel poeta és el volum *Distàncies* (València, 1981, Premi Vicent Andrés Estellès, 1980), i el veritable nucli de la seva poesia és justament aquest: les distàncies, el càlcul de distàncies. Distàncies entre la vida i l'art, entre el present i el futur, entre el jo i els altres, entre el desig i l'amor, entre el silenci i la paraula, entre la veritat i la impostura. Distàncies. La poesia de Rovira és exactament això: l'intent heroic de mesurar distàncies.

XAVIER MACIÀ COSTA